

Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi

Volume: 42, Summer-2019, p. 91-100

ISSN: 1308-6200 DOI Number: 10.17498/kdeniz.540998

Research Article

Received: March 16, 2019

Accepted: May 10, 2019

This article was checked by iThenticate

ÖSKÖN DANİKEYEV'İN “BAKİR” ÖYKÜSÜNDE YAPI VE İZLEK: EĞİTİM VE ÜRETİMİN ÖNEMİ^{1*}

STORY OF ÖSKÖN DANİKEYEV IN THE “BAKİR” STRUCTURE AND THEMES: THE IMPORTANCE OF EDUCATION AND PRODUCTION

СТРУКТУРА И МОНИТОРИНГ ИСТОРИИ ЯПИ МЕДИ ЭСКОНА ДАНИКЕЕВА: ЗНАЧЕНИЕ ОБРАЗОВАНИЯ И ПРОИЗВОДСТВА

Emrah ALTIOK^{}**

ÖZ

Toplumsal hayatın tezahürü olan edebiyat eserleri, deneyimsel tecrübenin yazarların düşüncelerinde şekillenmesiyle ortaya çıkar. Yazarlar içinde bulunduğu toplumun sesi olarak, sosyal ve toplumsal yaşantının izlerini eserleri vasıtasıyla anlatırlar. İnsan, kendini sanatın soylu sınır tanımaz evreninde bulunca varlığını ve kendini yeniden keşfederek dünyaya kök salar. Bu durum insanı, sıradanlaşan ve tekdüze olan yaşam algısının dışına çıkararak onu yaratıcı kılar. Yetenekli insanların eserleri onları ölüm ile unutulmaktan kurtarır. Öskön Danikejev de nesneleşen bu dünyada kendi oluşunu gerçekleştirerek ve eserleri ile millî bilinci uyanık tutarak unutulmaktan kurtulur. Yazın hayatı ilk olarak öykü ile başlamıştır. Öskön Danikejev, eserlerini İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Kırgız edebiyatının gelişmeye başladığı 1960-1980'li yıllarda kaleme almıştır. Öskön Danikejev hayatın gerçeklerini öykülerine taşır. Onun seçtiği konular hayal dışı konuların aksine gerçek yaşamdan seçtiği konulardır. Mesleği dağ-maden mühendisi olan yazar, konularını daha çok madencilerin hayatından seçer. Uzun öykülerinden; “Bakir” öyküsünde Kırgız toplumunun geleceği için önemli olan üretim konusunu ele alır. Toplumun o zamandaki gereksinimlerini yazar betimleyerek katkı sağlar. Öykünün başkışisi Bakir, Kırgız halkının geleceği için eğitim ve üretimin temsilidir. Kurgunun merkezinde yer alan Bakir, Kırgız gençlerinin gelecek idealinin yansımaları olarak verilir. Öykü yapısal ve izleksel olarak açıklanacaktır. Yapı kısmında

* Bu makale, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde 2017-2018 yılları arasında yapmış olduğum “Öskön Danikejev'in Hikâyelerinde Yapı ve İzlek” adlı yüksek lisans tezinden üretilerek 24 - 26 Ocak 2019 tarihleri arasında Gürcistan'ın Başkenti Tiflis'te düzenlenen 1. Uluslararası Dergi Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

** 0000-0001-6317-1059, Doktora Öğrencisi, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatı,(emrah_altiok@hotmail.com)

anlatıcı ve bakış açısı, zaman, mekân, kişiler dünyası gibi unsurlar merkezli değerlendirilecektir. İzleksel olarak ise; "aşk/sevgi" ve "eğitim/üretim" başlıkları etrafında çözümlenecektir.

Anahtar Kelimeler: Öskön Danikeyev, Kırgız Edebiyatı, öykü, eğitim ve üretim, yapı ve izlek.

ABSTRACT

Literary works, which are the manifestation of social life, emerge with the formation of experiential experience in the thoughts of the authors. Authors describe the traces of social and social life through their works as the voice of the society. When man finds himself in the universe of noble boundaries of art, he rediscovers himself, and re-discovers himself. This makes him creative by taking him out of the ordinary and monotonous perception of life. The works of talented people save them from death by oblivion. Öskön Danikeyev also frees himself from oblivion by realizing his own existence in this objectified world and by keeping the national consciousness awake with his works. Öskön Danikeyev's writing life started with a story. Öskön Danikeyev carries the realities of life to his stories. His chosen subjects are real-life subjects, unlike other subjects. The author, who is a mountain-mining engineer, chooses his subjects mostly from the life of miners. Long stories; In his 1st virgin u story, he deals with the subject of production, which is important for the future of the Kyrgyz community at that time. Contributes by describing the needs of society at that time. The other person of the story, Bakir, is the representation of education and production for the future of the Kyrgyz people. Bakir, located in the center of fiction, is given as a reflection of the future ideal of Kyrgyz youth. The story will be explained structurally and serially. In the building part, the narrator and perspective, time, place, the world of people, such as elements will be evaluated. Watchful; "Love / love" and "education / production" will be analyzed around the titles.

Keywords: : Öskön Danikeyev, Kyrgyz Literature, story, education and production, structure and themes.

АННОТАЦИЯ

Литературные произведения, являющиеся проявлением общественной жизни, возникают с формированием опыта переживаний в мыслях авторов. Авторы описывают следы социальной и социальной жизни в своих произведениях как голос общества. Когда человек попадает во вселенную благородных границ искусства, он вновь открывает себя и вновь открывает себя. Это делает его творческим, выводя его из обыденного и однообразного восприятия жизни. Работы талантливых людей спасают их от смерти забвением. Оскон Даникеев также освобождает себя от забвения, осознавая свое существование в этом объективированном мире и поддерживая национальное самосознание своими работами. Писательская жизнь Оскона Даникеева началась с рассказа. Эскон Даникеев переносит реалии жизни в свои рассказы. Его выбранные предметы являются предметами из реальной жизни, в отличие от других предметов. Автор, который является горным инженером, выбирает свои предметы в основном из жизни шахтеров. Длинные истории; В своей девственной истории он имеет дело с темой производства, которая важна для будущего кыргызской общины в то время. Способствует, описывая потребности общества в то время. Другой персонаж этой истории, Бакир, представляет образование и производство для будущего кыргызского народа. Бакир, расположенный в центре художественной литературы,

является отражением будущего идеала кыргызской молодежи. История будет объяснена структурно и последовательно. В части здания будут оцениваться рассказчик и перспективы, время, место, мир людей, таких как элементы. как тематическая; “Любовь/ Любовь” и “образование / производство” будут проанализированы вокруг названий.

ключевые слова: Эскон Даникеев, Кыргызская литература, история, обучение и производство, структура и темы

Öyküde Yapı

Öyküde Bakış Açısı ve Anlatıcı

Ben Bakış Açısı ve Anlatıcı

Ben anlatıcı anlatı dünyasında 1. tekil kişi olarak yer alır. Onun dünyası, anlatı çevresinde kurgulanan dünyadır ve bu o dünya da hem “anlatan” hem de “anlatılan” konumundadır. Ben anlatıcı, sadece kendi sözleriyle kendine özgü yorumları okuyucuya aktarır. Anlatıcının içinden geçenleri, doğrudan onu yaşayan kişi tarafından aktarılmasını sağlar.

Ben anlatıcı, bakış açısında 1. tekil anlatıcı olduğu için öykünün başkişisidir. “Kurgunun odağında yer aldığı için anlatı unsurlarının tanımlanmasında birinci derecede rol oynar” (Deveci, 2012:47). Danikeev’in “Bakir” öyküsünün ben/anlatıcı yani başkişisi Bakir adlı bir gençtir. Öykü bir çocuğun yaşam mücadelesi yanında Anapiya adlı kıza olan aşk mücadelesini de anlatır. Öykünün kahraman anlatıcısı Bakir, ailesinin geleceği için şehirde okuyan öğrencidir. Bakir köye sık sık gelip gidiyordu. Onu buraya bağlayan annesinin hastalığıydı. “*Kayır anneyi eski hastalığı rahatsız ediyor, öncekisi gibi hali de yok. Allah’a şükür, Gülsün var. Uulkan anne ile ikisi Kayır annenin işlerine yardım ediyorlar*” (H.B.: 6). Bakir aslında hasta annesini bırakmak istemez bir yandan da okulunu bitirip Anapiya ile yuva kurmak ister. Bu iki nokta anlatıcının içsel geriliminin başlangıç noktası olur. Esas macera, Anapiya’nın Musat ile Moskova’ya gitmesi ile başlar. Orada sürekli görüşen bu iki kişi sonunda birbirine âşık olur. Ben anlatıcı Bakir’in hiçbir şeyden haberi yoktu.

“Bakir son sınavını verdikten sonra köyüne geldi. Ekim bayramından beri gelmemişti. Annesi önceki gibi hastalığı ile uğraşüyor. Zayıflamış. Kışın güneş erken batar. Işığı yakarak Gülsün Kayır annenin yanına geldi. Bakir ile her şeyden bahsettiler. Anapiya’dan söz ederken Kayır anne de araya girdi:

- Bakintay, sana mektup filan geliyor mu? - canım, kızım sağ-selamet midir?

Gerçekten, Bakir Anapiya’dan çoktandır haber almamıştı. Bakir bir Gülsün’e bir de annesine baktı:

- Evet, anne, yazıyoruz. İyidir. Her yazdığında seni soruyor.

- Ben, iyiyim... Yeter ki uzakta kendisi iyi olsun” (H.B.: 8-9).

Ben anlatıcı ilk defa annesine yalan söylüyordu. Ben anlatıcıdaki sevgi onu kendi içine yönelmesine ve kendini kurmada temel görev olmuştur. Ben anlatıcı Bakir de bu sevgiye doğru yola çıkmıştı. “*Kompartımanda ilk olarak Bakir uyandı. Perdeleri açarak geniş tarlalara bakar. Etrafında her yerde kar. Tren kendi yolunda Kazakistan’a gidiyor. Kulağına Kurmangazi’nin ‘Sarı Arkası’ iştirilip yüreği yumuşuyor. Ne güzel ezgi! Aklında ise Anapiya: Anaş, An-aş bir an önce yanında olabilsem. Seni çok özledim...*” (H.B.: 9). Hiçbir şeyden haberi olmayan ben anlatıcı Bakir, aşkının onun dolayımlayıcı gücü olduğuna inanır. Annesinden ayrılan ve gözü arkada kalan Bakir’i hayata bağlayan kişi Anapiya’dır.

Aşkın gücüne dayanarak hayata sarılan ve mutlu olmak isteyen Bakir'in gördükleri içsel olarak çöküşünü hızlandırır.

"Değerli arkadaşlar! – dedi. – işte bugün Kırgızistan'da yeni yıl geldi. Yeni kelimesinin kendisi iyidir. Buraya toplanmamızın nedeni de budur. Doğru mudur? Sizler de şahitsiniz. Bir de bizim Anapiya ve Musat da bunun sebebidir.

Hepsi alkışladı. Bakir'in aklında ancak şimdi bir şeyler oluşmaya başladı. Ama nasıl? Düşünemiyor.

- Evet, ülkemizde yeni yıl, burada ise...
- Yeni yılınız kutlu olsun!
- Musat, Anapiya!
- İnşallah muradınıza erişin! Allah mutluluk versin!"(H. B.: 10).

Aşk, öykünün merkezinde olan başkişi ve çevresinde artık büyük bir yara almaya başlamıştır. Bu durum başkişinin kendilik değerinden uzaklaşmasına ve artık hayattaki bu dayanağından uzaklaşmasını sağlar. Artık başkişi için geleceğin de kararması söz konusuydu. "Allah'a şükür, annem hayattaymış. Başkasının bana ilgisi yok artık. Anapiya da kendi yoluna gitti. Onunla beraber benim hayallerim, duygularım da gitti. Üstelik okulumdan da olmak üzereyim. 15 yıllık çabalarım havaya uçup gitmek üzere" (H.B.: 14). Başkişinin hayatta tek sırtını dayayacağı kişi annesi kalmıştı.

Başkişinin sevdiğine kavuşamaması ve ona atılan iftiralar olsa da o her zaman hayata tutunmuştur. Kadere teslim olmayı kabul eden başkişi bir gün mutluluğun kendisine de gülümseyeceğine inanır. Doğduğu topraklara karşı ve ailesine karşı kendini borçlu hisseden birey, öncelikle ailesine ve vatanına hayırlı biri olması açısından her zaman hayata tutunmayı başarmıştır.

Öyküde Zaman

Bir eseri zamandan soyutlamak mümkün değildir. Bir anlatıda zaman, yazarın tarihsel kimlik oluşturmada kişilerini içine yerleştirdiği en önemli yapı taşlarından biridir. "Anlatı dünyası yapay bir dünya olduğundan bu dünya gerçek dünya ya da öykünmeyle kurulur" (Azap, 2017: 16). Yazarın belirli bir aşamadan sonra kazandığı bilgiler ve deneyimler sonucu anlatı dünyasına aktararak yeni bir dünya oluşturur. Bu yeni oluşturulan dünyada zaman, olayları doğrulayan, olayların okuyucu da gerçekçi iz bırakmasını sağlayan bir süreçtir. "Kurmaca anlatılarda zaman tablosu, "olay (vak'a) zamanı" ve "anlatma zamanı" olarak iki düzeyde şekillenir"(Tekin, 2017:131). Olay zamanı, anlatının başından bitimine kadar ki süre arasındaki zaman dilimini kapsayarak eserin içeriği hakkında bilgi verir. Anlatma zamanı yazarın olayı kavrayışı ve görüş biçimidir. Yazar bir olayı algılar ve kurmaca dünyaya ait olan anlatıcı ile sunar.

Zamansal düzlemde değerlendirilecek olan "Bakir" öyküsünde ben anlatıcı Bakir'in hayatla mücadelesiyle başlar. Zaman sıra dizimsel olarak başkişinin değişim süreci olduğu için onun etrafında geçer. "Bakir yarım ay kadar köyde kaldı, gündüz fazla evde olmuyor, bir de birlikte büyüdüğü arkadaşlarını özlediği için çoğunlukla onlarla beraber. Sonra da yazın köyde ürünlerin hasat işleri başlıyor" (H.B.: 4). Cümlesinden olayların yazın başladığı anlaşılır.

Öyküde zaman, öyküleme zamanında "kasım, yaz, kış, aralık" gibi takvimsel ve mevsimsel devam etse de başkişi köyde büyüdüğü kişiler ile çocukluk ve ilkokul yıllarını hatırlayarak öyküde sık sık vaka zamanından geri dönüş tekniğini kullanır. "Pencereye dikilip, dışarıda olup bitenleri izliyor. Hayat. Tertemiz çocukluk anıları! Sonra da ilkokul, öğrencilik yılları sırasıyla gelip geçiyordu. Geçmiş kim hatırlamaz ki. Özellikle canımızı

yakan zor anlar ve bizi mutlu eden güzel anlarımız unutulmaz ki. Bunlar daima insan hayatıyla beraberdir. Unutulmazdır” (H. B.: 7). Kahraman anlatıcı burada öyküleme zamanından geriye giderek olayları anlatmaya başlar. Öykünün ana izleğini oluşturan “kâbusa dönüşen aşk” ile üniversite hayatı ve hayat ile mücadelesi anlatılır.

Öyküde, anlatıcı konumundaki ben, öykü zamanından geriye dönüşlerle öyküyü kurgular. Bu tekniğe artsüremsel öyküleme denir. “Artsüremsel öyküleme, öyküleme zamanı ile öykü zamanı arasında geriye doğru bir aralığın olması durumudur” (Bolat, 2012: 54). Ben anlatıcı Bakir, karakterler ile arasında diyalogda bu teknikten yararlanarak karakterler hakkında vaka zamanından geriye dönüşlerle bilgi verir; “*Tusupbek de iyi bir insandı. Çocuğunu yakınından ayıran savaş neler yaşatmadı... Tusupbek de 1945 yılında Praga meydanındaki savaşta vefat etmiş. Ne Akmataalı ne de Tusupbek bu günleri göremediler*” (H. B. :5). Yaşamın karanlık anlarına göndermede bulunan kahraman anlatıcı, bunu geriye dönüş tekniği ile yapar.

Anlatıcı ben öykü boyunca ailesinden ve aşkından güç alarak hayata tutunmaya çabalarırken diğer yandan sevdiğinin başkası ile evlenmesi onu karamsarlığa iter. Ben anlatıcı Bakir, sevdiğinin başkası ile evlendiğini görünce umudu tamamen sönmüştü. “*Çocukluğumuzdan beri süren aşkımızın sonu bu kadar mıydı? Hani o güzel hayallerimiz. Anapiya... Bakir’in gözleri yaşardı. Onun bu halini Anapiya da hissetti. Birden onun yanına gidip sarılarak bir şeyler söylemek istedi, ama yapamadı, kendini tuttu. Bakin...*” (H. B. :11). Sözleri onun sevgisinin nefrete dönüştüğünün ve artık geleceğinin de karanlığa döneceğini gösteriyordu. Bundan sonra Bakir için tek gerçek annesi vardı. Bu güce dayanıp gelecek tasavvuru yaparak hayata devam etmeye karar verir.

Başkışı Bakir’in sevgilisi tarafından bırakılması ontik olarak varoluşsal bir boşluğa düşmesine yol açsa da, kendi beni ile yüzleşerek hayata tutunur ve annesinin değerini daha iyi anlar. Okuluna devam ederek okulunu bitirir ve maden ocağında çalışmaya başlar. Zaman bu doğrultu da öyküde başkışının hayatla mücadelesinde ve kendilik değerlerini bulmasında ana unsur olmuştur.

Öyküde Mekân

İçinde yaşadığı dünyayı anlamaya çalışan insan, kendini konumlandırarak kendine yer açar. Hayatın anlamı üzerine kafa yoran insan, yeni düşünceler sonucunda mekânın onu ruhsal olarak rahatlatacağı kanısına varır. “Mekân, temel niteliği itibarıyla kapsamlı bir kavramdır ve içinde toplumsallaşmanın değerlerini barındırır. En geniş anlamıyla mekân, uygarlığın ve uygarlaşmanın vitrinidir. İnsanlığın uygarlaşma serüveninin ilk ayak izlerini mekânda gözleriz” (Tekin, 2017: 145). Dolayısıyla mekân, geniş anlamda maddi ve manevi değerleri içinde barındırmaktadır.

İnsanoğlu mekânın önemini kavradığında kendi gelişimini ve kopuşunu da mekânsal düzlemde gerçekleştirir. Mekân bu yönüyle tarihsel bir kavrayış yaşayan bireyin “yüzlerce yıllık dünya deneyimini içselleştirmesi” (Korkmaz, 2003: 72) şeklinde tasavvur edilebilir. Gerçek dünyadan kopmayan öykü mekânı bireyin içsel dünyasıyla doğrudan ya da dolaylı olarak bağlantılıdır. Öyküde mekân sadece olayın geçtiği yerle sınırlı değil ayrıca da öykü kahramanlarının algı boyutunun dışı yansımasıdır. Böylece “mekân tasvirleri, eserdeki kahramanların bazı hususiyetlerini dikkatlere sunmaya da yardım eder” (Aktaş, 2005: 116). Öyküde mekân, kahramanları dikkate alarak mekân-insan ilişkisini açıklamayla ilgilidir.

İnsan kendi gelişimini mekânla kurduğu bağla gerçekleştirir. Bu düzlemde “ruhumuz bir oturma yeridir” (Bachelard, 2013: 36). İnsan ruhunun dinlendiği mekân onun ruhsal bütünlük yaşadığı yerdir. Danikeyev’in öykülerinde mekân bireyin ruhsal sıkıntılarını veya meydana gelen travmaları odak noktasına aldığından şu başlıklar altında ele alınacaktır:

1. Dar/kapalı mekânlar
2. Açık/geniş mekânlar

Kapalı/dar ve Labirentleşen Mekânlar

Öyküde mekân, ben anlatıcının sıkıntıları ve ontolojik olarak güvensizlik duyduğu kendi "ben"ini kaybettiği labirentleşen mekâna dönüşür. Başkişi bu tip mekânlarda "kendi ben"iyle de uzlaşamaz bir çatışma" (Korkmaz, 1997: 153)'nin içinde kalır. Başkişi Bakir'in üniversite okumak için şehre gitmesi ve sonra yaşadığı ruhsal sıkıntılı dönemde mekân, çevresel olarak açık bir alan olsa da kahramanı sikan/saran yapısıyla dar/kapalı mekân özelliği gösterir. "*Bakir karanlık ile beraber umudunun kaybolduğu o evden uzaklaşıp gidiyordu*" (H. B: 11). Umudunun kaybolduğu bu ev onun için artık karanlıktı. Ruhsal çöküş yaşayan başkişi için bu umutsuzluk onun yarınlarının da karanlık olması demektir.

Başkişiyi umutsuzlandıran mekân onun diğer karakterle de yaşadığı çatışma anlarında labirentleşir. Mekân başkişinin durumuna göre anlam kazanır. Öykü kahramanı Bakir'in ruhunda hissettiği terk edilmişlik ve umutsuzluk onun tutunacak bir yer bulamamasına yol açar. Öyküde mekân umutsuz ruh haline sahip başkişinin karamsar ruhunu sararak mekânı dar/laştırır. "*Etrafta gürültü devam ederken Bakir yerinden kalktı ve çekip gitmek istedi. Yaş dolu gözleriyle Anapiya'ya bakıyordu. Sinirinden içini yiyordu: Anaş – ş! Yazıklar olsun! Bana bunu neden yaptın? Hangi günahım için? Çocukluğumuzdan beri süren aşkımızın sonu bu kadar mıydı? Hani o güzel hayallerimiz*" (H. B: 11). Yaşadığı umutsuzluk üzerine aşkını kaybetmesi onun hayatının kararmasına yol açar. Ruhsal olarak yaşadığı bu umutsuzluk onun boşluğa düşmesine sebep olur.

Anlatıcı konumundaki ben, bu umutsuzluk ve ruhsal çöküşü öykünün birçok yerinde yaşar. "Farabi'nin bir olduklarını öne sürdüğü ve biri olmadan diğerinin anlamsız olduğunu söylediği" (Göka, 2001: 7) insan ile mekân, sevinci mutluluğu nasıl bir arada deneyimliyorsa, hüznün ve acının biraradalığını da deneyimler. "*Anaş- dedi sakince. Geçmiş hatırlamakta fayda yoktur. Neyse arzularına ulaşmışsın. Diploma, iş yeri her şey var. Ailende var*" (H. B.: 21). Hayata karşı umutsuz olan başkişi sevdiği kişiye karşı içgüdüsel olarak karşı cephe alır. Aşkına kavuşamayan başkişi için hayatın umutsuz olması mekânı labirentleştirir.

Geniş/açık Mekânlar

Bireyin iyi ve olumlu ilişkiler kurduğu, kendini anlamlandırdığı, huzurlu ve rahat hissettiği yerler açık-geniş mekânlardır. Birey bu yerde kendini gerçekleştirirken, kaygıdan uzak olarak kendini güvende ve huzurlu hisseder. Başkişi Bakir'in "erginleşme" (Campbell, 2000: 115)'sinde önemli rolü olan ev, tarla, gibi yerler, onun kendilik değerleri oluşturmasıyla içtenlik mekânına dönüşür. Yazar mekânın insana huzur veren bu halini başkişide şöyle anlatır:

"İki evi bağlayan küçük ağaçtan bir köprü vardır. Geride ise elma, kayısılar yetişir. Bu elmaları Anapiya'nın babası Kazakistan'dan göç ettiğinde dikmiştir. O zamanlarda kimse bahçe yetiştirmemiştir. Sadece onlar değil bizim dedelerimiz bile yetiştirmemişlerdi. Ancak günümüzde zaman değişti. İnsanlar yeni şeyleri öğrenmeye kalkıştılar"(H.B.: 5).

Ben anlatıcı mekânın insan ruhu üzerindeki olumlu yönünü verdiği cümlelerde geçen halkın varlığı ve onun kurucu özelliği ile anlatır. Gerek yaptığı işler gerekse yaşadığı yere kattığı güzelliklerle mekânın anlamlı hale gelmesinde önemli unsurdur. Alıntıda geçen, "*Geride ise elma, kayısılar yetişir*" cümlesi mekân ile insanın doğayı güzelleştirme çabasını ortaya koyar. Çünkü mekânın ruhu insanın içine işler. Huzurlu ve güzel yerlerde insan da kendini huzurlu ve mutlu hisseder. İnsan, yaşadığı kötü olaylardan sonra rahatlamak için tabiatın kucağına sığınarak kendini rahat hisseder.

Birey nasıl ki güzel bir resme veya tabloya baktığında, ya da bir şarkı dinlediğinde kendini rahat ve mutlu hissederse, tabiatın da ruha huzur veren bu havası başkışının şekillenmesinde önemli rol oynar. “*Köydeki gibi gürül-gürül akan sular, yaylada otlayan atlar yoktur. Masmavi gökyüzü de başka bir güzeldir*” (H.B.: 4). Tabiatın bu güzelliği kendi ruhsal dünyasına da hayat vereceğini düşünen başkışı, tabiatın bu güzelliğine göndermede bulunur.

Öyküde Kişiler Dünyası

Anlatıcı “Ben”in Görüngüsü

Anlatıcı ben öyküde yaşayan yapısıyla görülür. Anlatının başkışısı olduğundan yazar, kurmaca dünyayı onun etrafında şekillendirir. Başkışı kurmaca içeriğin yoğun olduğu bölümü oluşturan “anlatan ben yönüyle de bu “serüven” in hem aktarımını hem de kritiğini yapma konumunda olan figürdür” (Sazyek, 2013: 34). Bu figür yani başkışı, serüveni yönlendiren ve kişiler üzerinde geniş görme biçimine sahip yapısıyla öyküde yer alır. Olayı canlandırmak için o vazgeçilmez öğedir. “Bakir” adlı öyküde anlatıcı ben, öykünün merkezinde olup, hayata tutunma ve umutsuzluk karşısında çaba sarf eder. Anlatıcı ben öyküde yazardan farklı konumdadır. Çünkü “anlatıdaki konuşan gerçek yaşamdaki yazan değildir, yazan da var olan değildir” (Barthes, 1998: 54). Bu bakımdan anlatıcı yazarın yarattığı bir karakterdir.

Öyküde kendini tanıtan “ben” çevresiyle ve kendisiyle uyumludur. Sevdiği insanın onu terk etmesiyle sevdiği kişi olan Anapiya ve hayat arasında çatışma yaşar. Başkışı Bakir, sevdiğinden uzakta okuması ve onun adına sevdiğine yazılan bir mektup sonucu hayati ve umutları kararır.

- “Bunlar ne?-diye iki-üçkâğıt mektubu eline verdi.

- Bakir onları açıp okuyor. Okurken nefesini içine çekerek gözleri yaşardı. Hepsi makinede yazılmış ve sonuna onun imzasından ayırt bile edilmeyen imzası atılmış. O mektupta yazılanları okurken tüyleri diken diken oldu. Bunu kim yazdı? Böyle şeyi kim yapabilir? – diye Anapiya’ya baktı.

- Anapiya bu ne? Bu bu ne neymiş ya–diye kızarak. Bazen kitaplarda filmlerde olduğunu görürdük. O kitap ve film hayatımızda... Nasıl benim ellerim böyle şeyleri yazar! (H.B.: 21).

Arkadaşına ve onun sevdasına zarar veren Musat, başkışıye en çok zarar veren ve hayatını etkileyen kişidir. Arkadaşının başkışı ağzıyla yazdığı bu mektup Bakir’in hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Başkışı, hayata karşı umutsuzluğunu ve kendi oluşumunu gerçekleştirmek için anne sevgisine başvurur. Annesi ve kendi geleceği için madende çalışmaya başlar ve okulunu tamamlayarak hayallerinin peşinden gitmeye karar verir. Bilinçlilik haliyle kendi “ben” ini keşfeden eden Bakir, artık ne yapmak istediğinin farkına varmıştır.

Gençler ve Kadınlar

Öyküde çocuklar ve gençlerden “Anapiya” ve “Musat” dikkat çekmektedir. Musat, karakter olarak, öykü boyunca karşı değerlerde yer alır. Başkışıyi kıskanan ve onun sevgilisini elinden alan kişidir. “*Musat’ı rahatsız eden tek şey duygularını Anapiya’ya nasıl hissettireceğini bilmemesiydi. Üstelik Bakir de vardı. Anapiya her konuştuğunda Bakir’den söz eder. O da iyi bir oğlanmış. Ne olursa olsun çaresini bulmak gerekir*” (H.B.: 8). Anapiya’ya okul ve diğer konular üzerinden yaklaşan Musat’ın amacı onu Bakir’den uzaklaştırıp kendine çekmekti. Anapiya’yı kendine çekmek için Bakir’in ağzından mektup yazdı. Gerek eylemleri gerek duygu ve düşünceleriyle Musat, Bakir’i maceradan alıkoyan, geleceğini ve hayallerini elinden (ç)alan bir karakterdir.

Anapiya ise Başkışı Bakir'in sevdiği ve okul arkadaşıdır. Başkışının norm karakteri olarak tasvir edilebilir. Ben anlatıcı öykü zamanından geriye giderek Anapiya hakkında bilgiler verir. Bu bilgiler Anapiya'nın geçmişini aydınlatır. Öyküleme zamanından daha geriye giderek onun çocukluğundan bahseder; "*Ailesi geleli 3 yıl olmuştu. Annesi Anapiya'ya hamileydi. Sansızbay 4 yaşındaydı. Anapiya dünyaya geldiğinde Bakir'in babası Aktel'de iyi bir işte çalışıyordu. Anapiya ismini o vermiştir*" (H.B.: 5). Yazar öyküde öykü kişileri ve başkışı arasında geçmiş ile şimdi arasında bağ kurar. Norm karakter olan Anapiya Musat ile evlendikten sonra başkışı için kart karakter olmuştur. "*İlk sırada aşkı, sonra da dünyasını vermeye hazır olan Anaş'ı geride kaldı. Bu vakitte Bakir'in etrafını ne kadar karanlık kaplıyorsa onun geleceği de öyle bir karanlığa dönüyordu. Hayatta her şey olabiliyormuş. Kim bilir yarın neler bizi bekliyor*" (H.B.: 11). Başkışı için artık tek norm karakter Kayır annesi idi. "...*Yoldayken neler aklından geçmedi. Yüreğindeki tek merak ettiği –bir tanecik annesiydi. Annesinden başka yaslanacak, sarılacak kimi var ki. Annem, annem...*" (H.B.: 12). Annesi için yeniden hayata tutunarak okuma hayaline devam eder.

Öyküde başkışının değişiminde etkin rol oynayarak aksiyonu sağlayan Musat ve Anapiya dışındaki diğer kişiler fon karakterlerdir. Fon karakterler dramatik aksiyona işlevsellik kazandırır. Bu karakterler;" Uulkan, Esen, Sansızbay, Gülsün"dür. Başkışı olmadığı zamanda annesine bakan Gülsün ve Sansızbay başkışının hayatında etkin rol oynadılar.

"Daha evlenmedin mi? Annene kim bakıyor?

O biliyormuş gibi:

- Gülsün, Sansızbaylar-dedi Bakir.

- Akrabaların mı?

- Yok, komşumuz" (H.B.: 16).

Diğer iki karakter; Uulkan'ın en küçük oğlu Esen'dir. Öyküye işlevsellik kazandırdıkları zaman başkışı Bakir'in köye geleceği haberinde ortaya çıkar; "*Birden Esen koşarak annesinin önüne geçti... - Mektup. mek-tup! Al –diye annesine bir kâğıdı verdi.... O zaman Uulkan – geleceğinden önce haber ver, ben de boorsok pişirip hazırlık yapayım _ demişti*" (H.B.: 1-2). Köye gelen başkışı için hazırlıklar yapıldı. Bu sıcak ve samimi aile tablosu, başkışının hayata tutunmasında önemli işlev görür. Bu dört karakter öyküde iyi, dürüst ve çalışkan kişilikleriyle ülkü değerde yer alır.

İzleksel Kurgu

Aşk/Sevgi

Bireyi içsel olarak değiştiren, onun hayata tutunmasında etkin bir unsur olan aşk/sevgi, kendini konumlandırmasında önemli bir unsurdur. Yaratılışından dolayı sevmek/sevilmek içgüdüleriyle sevgiyi arayan insanoğlu karşılaştığı kişide kendini görme arzusuyla sevgiyi yaşamak ister. Karşı cinse duyulan sevginin yanında, anne sevgisi, baba sevgisi, hayvan sevgisi vs. gibi türlerde görülen sevgi, bireysel hayatın vazgeçilmezidir. "Sevgi olmadan insanlık bir gün bile var olamaz" (From, 2007: 26) söylemi sevginin varlığın ön koşulu olduğu izlenimi verir.

Öyküde işlenen aşk izleği, ailenin biraradalığını sağlayan bir kavramdır. Aşk izleği öyküde Anapiya'nın başkışı olan Bakir'e duyduğu sevgide görülür.

"İkisi neler hakkında konuşmadı, neleri hatırlamadılar, ancak birbirine olan aşkları sözler ile anlatılır mı? Gerçek aşk laftan anlamaz. Kalplerin beraber hareket etmesi, sevgiyle dolu bakışmalar neleri anlatmıyor?

- Çok ilginç, Bakin... Nerede olursam olayım, düşüncelerimde, düşlerimde bile seni görmek istiyorum. – diye Anapiya gülümsedi" (H.B.: 6).

Birbirine kavuşan iki genç sevgilerini ve aşklarını birbirine anlatır. Bakir'in evine gelmesi, tatilde Anapiya'yla karşılaşması ve onun sevgisi, sevgi ediniminin göstergesidir. Yalnızlığını gideren ve bireye umut veren sevgi, onun sıkıntılara ve zorluklara göğüs germesini sağlar. Aşk insanın bakış açısını değiştiren ruhsal bir değişim unsurudur. Bakir'de hayatta üzerinde olan bu baskıları sevdiğine kavuşma arzusu ve isteği sonucu unuttur.

Aşk izleği başkişinin hayattaki umudu ve geleceği olsa da daha sonra aşk onun için bir kâbusa dönüşecektir. Kendini gerçekleştirmesine izin vermeyen aşk sonucu hayalleri ve umudu yok olacaktır.

“Bakir karanlık ile beraber umudunun kaybolduğu o evden uzaklaşıp gidiyordu. Düğün, eğlenceler hepsi geride kaldı. İlk sırada aşkı, sonra da dünyasını vermeye hazır olan Anaş'ı geride kaldı. Bu vakitte Bakir'in etrafını ne kadar karanlık kaplıyorsa onun geleceği de öyle bir karanlığa dönüyordu. Hayatta her şey olabiliyormuş. Kim bilir yarın neler bizi bekliyor”(H.B.: 11).

Anlatıcı konumundaki ben, bu umutsuzluk ve ruhsal çöküşü sonrası karamsarlığa kapılır. Artık hayata ve geleceğe dair her şey karanlığa dönüşmüştür. Onun bu durumdan kurtulmasını sağlayan tek güç ise karşılıksız sevgi olan anne sevgisi olmuştur. “*Yoldayken neler aklından geçmedi. Yüreğindeki tek merak ettiği – bir tanecik annesiydi. Annesinden başka yaslanacak, sarılacak kimi var ki. Annem, annem...*”(H.B.: 12). Bireyi sağaltan sevgi, evrensel bir değeri kesinler. Yaşamın karanlık anlarının karşısında özneyi hayata döndüren sevgi edimi olur.

Eğitim/Üretim

Okuyarak ve yaşayarak bireysel gelişimini tamamlayan insan yaşadığı topluma katkılarıyla da kendi dünyasını anlamlandırır. Eğitim, bu noktada bireyin kendi dünyasını geliştirmesinde ve topluma katkı sağlamasında önemli bir unsurdur. Öyküde başkişi, yüksekokulda okuyan öğrenci ve geleceğin definecisidir. “*Bakir şükrediyor. Bir sene sonra kendisinin de, Anapiya'nın da okulları bitecek*”(H.B.: 7). Öyküdeki temel olarak savaştan sonraki zamanda gençlerin, hayatına ve ülkesinin gelişmesine katkı sağlaması, eğitim görmeye çalışması vb. toplum için lazım olan meseleleri yazar öyküsünde yansıtmaya çalışmıştır.

Öyküde eğitim sayesinde başkişinin hayata yeni bakış açısı ile bakması, bireyin kendi dünyasını geliştirdiğini gösterir. Bakir yeni zamana göre terbiye gören, hayata yeni bakış açılı bakan insandır.

“...Geldiğinden itibaren annesine çok kolaylık sağladı. Bahçeyi suladıktan sonra yoncayı toparlayarak biriktirmişti. Bazen:

-Anne, biz yemeği okulda şöyle yaparız, diyerek kısa sürede patatesi güzelce kızartıp, annesine verirdi. Evi süpürüp, bulaşıkları yıkayıp, hatta yatağını bile hazırlardı. Evet, o öyleydi”(H.B.: 5).

Yazarın sözünden de anlaşılacağı gibi Bakir'e eski bakış açısı yabancıdır. O yeni terbiye görüp eğitim almadan başka hayatın acısına da tatlısına da dayanabilen başkişidir.

Öyküdeki diğer önemli kavram ise üretim konusudur. Öykünün ortaya çıktığı zamanda üretimi betimlemek çok önemliydi ve onu gerçekleştirmek için çok çalışırlardı. “*Bakir sabahdan akşama kadar maden ocağındadır. Yer altına inip kazma sistemlerini, taşıma usullerini iyice inceliyor ve kâğıda çizerek not alıyor. Dolayısıyla iyice incelemek için elinden geleni yapıyor.*”(H.B.: 12). Okumak, bir şeyler öğrenmek iyidir. Kırgızistan madeni ile zengindir. Bir taraftan baktığımızda ülkenin geleceği madenlerdir. Ancak bu alanda uzmanlar yeteri kadar değil, bunu yönetim de iyi bilir. Finanse etmek için kaynaklar ayrılmakta. Bunun hepsi Sovyet halkının iyi yaşaması ve geleceği için yapılmaktadır. Bunu herkes anlaması

gerekir, elden geldiği kadar yardımda bulunmaları gerekir. Bu zamanın gerekçesidir. Tüm insanların beklentisi ve güveni gençlerin elindedir. Bakir'in de düşündükleri bunlardır. Onun madenci olması birisinin isteği ya da emri değil, yaradılışıdır, bir de zaman talebidir.

SONUÇ

Kırgız edebiyatının gelişme gösterdiği yıllarda edebiyata giren Öskön Danikeyev de bu gelişmelere katkı sağladı Öskön Danikeyev hayatın gerçeklerini öykülerine taşır. Onun seçtiği konular hayal dışı konuların aksine gerçek yaşamdan seçtiği konulardır. Mesleği dağ-maden mühendisi olan yazar, konularını daha çok madencilerin hayatından seçer. Öskön Danikeyev'in, yazı hayatı ilk olarak öykü ile başlamıştır. Öykü dünyası kendi hayatını ve dünyasını yaşatmış ve anlatmıştır.

Yazar eserindeki kahramanları göz önümüzde resim çiziyormuş gibi canlandırır. Onun eserindeki kahramanlar gerçekte etrafında olan ve hayattan seçilmiş kişilerdir. Öykü kahramanlarının çoğu yetimdir. Çünkü yazar da yetim olarak zor zamanlar yaşamıştır. Öyküde görülen mekânlar, kahramanların ruh haline göre değişkenlik gösterirler. Hemen hemen bütün öykülerinde görülen geriye dönüş tekniği bu *Bakir* öyküsünde de yazarın üslubunun bir özelliğidir. Kahramanların geçmişi ile şimdiki hali arasında öykü zamanından geriye giderek bağlantılar kurar. Yazar öyküsünü ben (kahraman) anlatıcı bakış açısı ile anlatmıştır. Danikeyev, iç monolog ve diyalog tekniklerini de kullanarak kahramanların bilinçaltını dışa yansıtır ve onların ruhsal dünyaları hakkında ipuçları verir.

Uzun öykülerinden; "Bakir" öyküsü, o zamanda Kırgız toplumunun geleceği için önemli olan üretim konusunu ele alır. Toplumun o zamandaki gereksinimlerini yazar betimleyerek katkı sağlar.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş. (2005), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- Azap, S. (2017), *Tölögön Kasımbekov İnsan ve Eser*, Bengü Yayınları: Ankara.
- Bachelard, G. (2013), *Mekânın Poetikası*, (Çev. Alp Tümertekin), İthaki Yayınları: İstanbul.
- Barthes, R. (1998), *Anlatıların Yapısal Çözümlemesine Giriş*, (Çev. Mehmet Rıfat-Sema Rıfat), Gerçek Yayınevi: İstanbul.
- Bolat, S. (2012), *Öykü Yazma Teknikleri*, Varlık Yayınları: İstanbul.
- Campbell, J. (2000), *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (Çev. Sabri Gürses), Kabcacı Yayınevi: İstanbul.
- Deveci, M. (2012), *Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*, Akçağ Yayınları: Ankara.
- From, E. (2007), *Sevme Sanatı*, (Çev. Özden Saatçi-Karadana), İlya Yayınları: İzmir.
- Göka, Ş. (2001), *İnsan ve Mekân*, Pınar yayınları: İstanbul.
- Korkmaz, R. (2003), "Oğuz Yurdu Romanında Toplumsal Bilinçdışının Görüntü Düzeyleri", *Bilig*, Güz/2003. S. 27, ss.72.
- Korkmaz, R. (1997), *Sabahattin Ali İnsan-Eser*, Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Sazyek, H. (2013), *Roman Terimleri Sözlüğü*, Hece Yayınları: Ankara.
- Tekin, M. (2017), *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları: İstanbul.